

ניווט כיתה

חברת זו נכתבה והופקה על ידי מאיה פיק (רכזת פיתוח תוכן ופרויקטים)
יחד עם ימית סייג (רכזת פיתוח תוכן ופסיכו-פדגוגיה) ועם רחל סולסקי (מנהלת
מרכז הידע היישומי)
ובפיתוח משותף עם צוות מרכז הידע היישומי: ענת פרי, אורלי חצור, מאיה כרמון,
עירית על-דור שפירא, אמל ג'ראסי מליחה, לבה גלעד שפירא, אופיר אחימאיר, יעל
נאות עופרים
עיצוב: ניר בוסקו

תודות

בכתיבת החוברת נעזרנו בנשות חינוך רבות ובאנשי צוות חותם ששיתפו אותנו בידע,
בניסיון ובפרקטיקות החינוכיות שלהם. תודה לכולכם.
תודה מיוחדת לגניה לביא, רננה אורון, יגאל אריכא שעזרו בחשיבה ובדיוק.

ליצירת קשר

מרכז הידע היישומי בחותם:
knowledge.center@tfi.org.il

מהדורה ראשונה, אוקטובר 2025, תשפ"ו

*החוברת מנוסחת בלשון נקבה אך מכוונת לכל העוסקות והעוסקים בחינוך - מורות ומורים כאחד

חותם הוא ארגון המוביל שינוי חברתי באמצעות חינוך, מתוך ייעוד לחזק את מערכת החינוך הציבורית כך שכל ילד וילדה יוכלו לעצב את עתידם, ללא תלות ברקע ממנו באו.

מאז שנת 2010 פועל חותם בשיתוף פעולה עם משרד החינוך, בפריסה ארצית ובקרבת כלל האוכלוסיות בחברה הישראלית. הארגון מתמחה בפיתוח מנהיגות חינוכית: גיוס, הכשרה, ליווי ורישות של מורים חדשים; הובלת קהילות אנשי חינוך מנוסים והכשרת ליווי מנהלים ועוד. בשנים האחרונות הרחיב הארגון את פעילותו גם לקידום שינויים מערכתיים, ובהם ליווי בתי ספר, ליווי אגפי חינוך ברשויות מקומיות, רפורמה בחינוך המקצועי ועוד.

במרכז הידע היישומי אנחנו בלמידה וחקירה מתמדת של פרקטיקות חינוכיות התומכות את חזון חותם. אנחנו לומדות, מעבדות ומתקפות את הידע והמתודולוגיות המהווים ליבת הידע הארגוני של חותם לשם ביצוע משימת חותם והעצמת האימפקט המערכתי של הארגון לקידום שוויון הזדמנויות במערכת החינוך ולחיזוק מערכת החינוך הציבורית.

אנחנו אוספות, אוצרות וחוקרות פרקטיקות מקדמות שוויון של מורות ומנהלות בכיתה ובבית הספר. אנחנו מעשירות וממשיגות את הידע באמצעות למידה של תוכן מחקרי ויישומי עדכני מהשדה האקדמי ומהשדה החינוכי בישראל ובעולם.

בארבע השנים האחרונות, צוות מרכז הידע היישומי, פועל להוביל הטמעה, התאמה ופיתוח של הידע היישומי באופן שיתמוך בתוכניות של חותם יחד עם הפצה והנגשה של חומרים רלוונטיים לעשייה של נשות ואנשי חינוך מקדמי שוויון בישראל.

חוברת זו היא ניסיון ראשון שלנו לאגד יחד פרקטיקות רבות ככלי עבודה עבור צוות המנחות והמלוות בחותם. בחוברת בחרנו להתמקד באחד האתגרים שמורות מתמודדות אתו בכל יום, ניהול השיעור והכיתה. בחרנו לקרוא לזה ניווט כיתה כיוון שכללנו בחוברת עקרונות ורציונל, יחד עם שאלות רפלקטיביות להתבוננות וכלים יישומיים לניהול הכיתה, השיעור וקבוצת התלמידים. החוברת מחולקת לחמישה מרכיבים. אנחנו מזמינות אתכן לבחור להתנסות במרכיב אחד או יותר.

בהמשך השנה נפתח ונפרסם חוברות בנושאים נוספים. נשמח לשמוע מכן מחשבות ותובנות לאחר ההתנסות על מנת שנוכל ללמוד ולדייק.

בברכה,

רחל סולסקי

מנהלת מרכז הידע היישומי, חותם

תוכן עניינים

6	ניווט כיתה
9	קשר ואמון
11	הגדרה
12	שאלות להתבוננות
13	פרקטיקות רלוונטיות
15	מהוראה ללמידה
17	הגדרה
18	שאלות להתבוננות
19	פרקטיקות רלוונטיות
21	הקבוצה
23	הגדרה
24	שאלות להתבוננות
25	פרקטיקות רלוונטיות
27	שגרות וסדירויות
29	הגדרה
30	שאלות להתבוננות
31	פרקטיקות רלוונטיות
33	גבולות
35	הגדרה
36	שאלות להתבוננות
37	פרקטיקות רלוונטיות
39	ניווט כיתה בראייה מערכתית
44	נספח דף למלווה

ניווט כיתה

ניווט כיתה הוא אחד האתגרים המרכזיים והיומיומיים שעמם מתמודדות מורות - חדשות ומנוסות כאחת. זוהי משימה מורכבת ומתמשכת, התמודדות מתמדת, ולכל מורה דרכים וכלים משלה במפגש עמה.

נקודת המוצא שלנו היא שניווט כיתה אינו מטרה בפני עצמה, אלא תנאי הכרחי ליצירת מרחב בטוח המאפשר התפתחות אישית וקבוצתית. זהו תהליך פרואקטיבי ומתמשך שמתחיל הרבה לפני השיעור, ממשיך במהלכו ולעיתים גם אחריו. העיקר הוא בנייה מוקדמת של תשתית יציבה ומיטיבה, ולא רק תגובה לפריצת גבולות כשזו מתרחשת.

כמו כן, חשוב לזכור שפריצת גבולות אינה מתרחשת בוואקום, אלא תמיד בתוך הקשר. כשתלמיד מפריע, לא משתף פעולה או בודק גבולות, ההתנהגות הזו מושפעת ממכלול של גורמים: עד כמה קיים קשר אישי ואמון עם המורה? עד כמה הלמידה מותאמת ומזמינה אותו להשתתף? מה מקומו של התלמיד בדינמיקה הקבוצתית? עד כמה המסגרת ברורה ומאפשרת לו להתארגן רגשית ומנטלית? עד כמה הגבולות ברורים והתגובות עקביות?

חמשת הרכיבים שבחרנו להתמקד בהם מציעים מפה להבנת ההקשרים השונים שבתוכם מתרחשת ההתנהגות: ההקשר הבינאישי בין התלמיד למורה, ההקשר הפדגוגי, ההקשר הקבוצתי-כיתתי, ההקשר של המבנה והארגון וההקשר של הגבולות והציפיות.

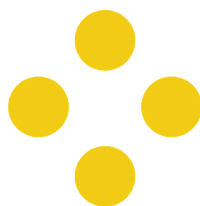
עבודה מכוונת על כל אחד מההקשרים הללו תייצר סביבה הוליסטית מקדמת למידה ותפחית את הצורך בהתנהגויות של הימנעות או פריצת גבולות.

חברת זאת מיועדת לצוות חותם. היא מנוסחת כך שתשמש ככלי עבודה למפגשי ליווי, סדנאות והכשרות. בכל אחד מחמשת הרכיבים תמצאו:

- הסבר של הרכיב והרציונל מאחוריו - למה זה חשוב וכיצד הוא משפיע על ניווט הכיתה
- שאלות להתבוננות ורפלקציה - שאלות מנחות שיסייעו לעבוד עם מורים על זיהוי נקודות חוזק ואתגרים
- פרקטיקות ליישום - כלים מעשיים ודרכי פעולה קונקרטיות שניתן להטמיע בכיתה

גבולות

שגרות וסדירויות

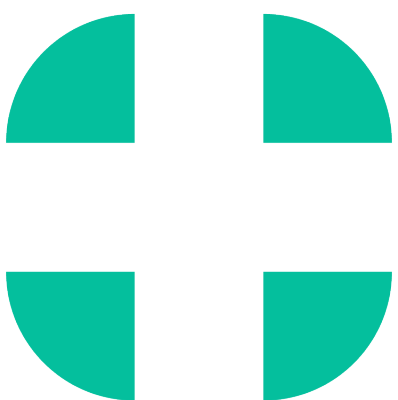
הקבוצה

מהוראה ללמידה

קשר ואמון

קשר ואמון

ניוט כיתה <

קשר ואמון

היכרות עומק עם התלמידים - רקע, אתגרים, שאיפות, תחומי עניין ועוד - בונה תחושת אמון ושייכות, יוצרת אווירה שמאפשרת להיות וללמוד יחד ומאפשרת להתמודד יחד עם קונפליקטים.

בניית קשר אישי היא תהליך מתמשך, המתרחש במרחבים מגוונים ודורש זמן והשקעה מודעת. זה לא קורה בן לילה, אלא דרך אינטראקציות יומיומיות, קטנות וגדולות - שיחה קצרה על תחביב, זכירת פרט אישי או הקשבה למה שעובר עליהם. כשמורה מכירה את תלמידיה לעומק - את הרקע המשפחתי, החוזקות, תחומי העניין, האתגרים והשאיפות שלהם - נבנות תחושת אמון ושייכות.

אחת הדרכים המשמעותיות ליצירת קשר היא דרך הלמידה עצמה - כשהמורה מזהה את נקודות החוזק של כל תלמיד, מאפשרת לו להצליח בדרכו הייחודית ומכירה בתרומתו לקבוצה. כשתלמידים מרגישים שהמורה באמת מכירה אותם ואכפת להם, שהיא רוצה שהם יצליחו ושהיא מתאימה את הלמידה לצרכיהם, הם נוטים פחות לנסות למשוך תשומת לב שלילית ומוכנים יותר לשתף פעולה עם תהליכי הלמידה.

יחסי אמון אלה משמשים כבסיס וכתנאי לניהול קונפליקטים ולהתמודדות עם פריצת גבולות. ככל שהקשר נבנה מוקדם יותר, כך נוצר בסיס יציב יותר להתמודדות עם רגעי חיכוך ואתגר שיעשו בהמשך. הקשר שנוקם לאורך זמן מאפשר לעבור יחד גם רגעים מורכבים - כשקיימת היכרות עמוקה, המורה יכולה לפנות לתלמיד מתוך הבנה של הרקע שלו ולהגיב בצורה מותאמת ואפקטיבית יותר. התלמידים, מצידם, כשקיים קשר כנה, מקבלים ביקורת בצורה בונה יותר, מוכנים לשמוע משוב על התנהגותם ורוצים יותר להיענות למורה ולתהליכי הלמידה. היכרות זו גם מאפשרת למורה לעזור לתלמידים לזהות ולשיים את הרגשות שלהם, מה שמסייע בהפחתת עוררות רגשית ובחיזוק היכולת לוויסות עצמי.

חשוב לזכור שתלמידים רבים, במיוחד אלה שחוו הדרה, דחייה או נטישה בעבר, יבחנו את הקשר ואת המחויבות של המורה כלפיהם. הם עשויים לבדוק גבולות לעיתים תכופות יותר, להתרחק או אפילו לדחות את ניסיונות ההתקרבות - כמנגנון הגנה מפני אכזבה נוספת. דווקא העמידה במבחנים הללו, ההתמדה בנוכחות ובאכפתיות גם כשהקשר נבחן, היא שמאפשרת פריצת דרך אמיתית.

לקריאה נוספת

מור, פ. ולוריא, א. (2014). לגדול בתוך קשר: חינוך פסיכודינמי במרחב בית הספר. התפיסה החינוכית הפסיכו- חברתית כרך א'. ירושלים: ג'וינט ישראל אשלים.

Allen, K., Kern, M. L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J., & Waters, L. (2018). What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: A Meta-Analysis. *Educational Psychology Review*, 30(1), 1–34.

Noddings, N. (1995). An Ethic of Caring. *Justice and Care: Essential Readings in Feminist Ethics*, 699-712.

Lieberman, M. D., Eisenberger, N. I., Crockett, M. J., Tom, S. M., Pfeifer, J. H., & Way, B. M. (2007). Putting Feelings into Words. *Psychological Science*, 18(5), 421-428.

Tschannen-Moran, M., & Hoy, W. K. (2000). A Multidisciplinary Analysis of the Nature, Meaning, and Measurement of Trust. *Review of Educational Research*, 70(4), 547–593.

ניווט כיתה < קשר ואמון >

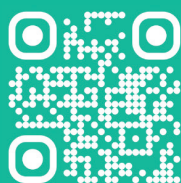
שאלות להתבוננות

מצורפות שאלות להתבוננות משותפת עם מורה על **קשר ואמון**. השאלות הן בסיס לשיחה ולתהליך והשאיפה היא שהן יובילו להעמקה, ליהוי של חוזקות ושל אזורי צמיחה ולפעולה בנושא.

- איך את רואה את הקשר בין היכרות אישית עם התלמידים לבין התנהלות הכיתה?
- עד כמה את מכירה את חייהם של התלמידים – המשפחה, החוזקות והאתגרים, תחומי העניין והשאיפות שלהם?
- אילו פעולות את עושה על מנת להכיר לעומק את התלמידים?
- באילו רגעים תלמידים פונים אלייך באופן אישי? מה הם משתפים ומה לא? עד כמה הם פונים אלייך לעזרה?
- איך את יודעת שנוצר אמון בינך לבין תלמיד כלשהו? אילו סימנים את רואה לזה?
- באיזה אופן הידע שאת צוברת על התלמידים בא לידי ביטוי בשיעורים ובתהליכי למידה?

דף התבוננות למורה

קלפי שאלות להדפסה

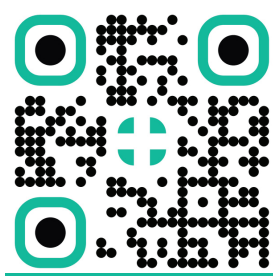
למלוח:

מומלץ לבקש סיפורים ספציפיים על תלמידים מסוימים, לעודד את המורה לספר על רגעים קטנים של חיבור או החמצה, לחפש דפד"ס בדרך שבה נוצר או לא נוצר קשר ולהתבונן בתפיסה של יצירת הקשר כחלק אינטגרלי בניווט כיתה.

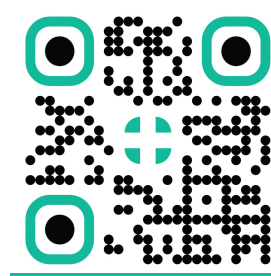
ניוט כיתה < קשר ואמון >

פרקטיקות רלוונטיות

עקרונות למתן חיזוקים חיוביים

איך אפשר לתת שבח וחיזוקים חיוביים במהלך הלמידה בשיעור (ובכלל) כך שיחזקו את התלמידים ואת תחושת המסוגלות שלהם באמת.

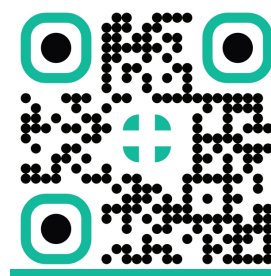
שיחה אישית

שיחה אחד על אחד בין מורה לתלמיד. היא יכולה להיות קצרה או ארוכה, בסדרות מסוימת או בהתאם לצורך ורצון להיכרות וקשר. מטרת השיחה האישית היא העמקת היכרות והקשר עם התלמידים, יצירת אמון ופיתוח קרבה.

do now רגשי

פתיחת שיעור בשאלה על המצב הרגשי. זה מאפשר למורה להתאים את השיעור לפניות הרגשית, ולתלמידים להרגיש שרואים אותם.

טלפון חיובי להורים

שיחה יזומה להורים, המשתפת אותם בהתפתחות, פעולה, אירוע חיובי בהתנהלות ילדם בחיי בית הספר. שיחה כזו משמעותית בכל גיל. גם בחטיבה ובתיכון.

מהוראה ללמידה

ניוט ביתה <

מהוראה ללמידה

כשתלמידים הופכים לשותפים פעילים בלמידה המותאמת לצרכיהם, לא רק שפריצות הגבולות וההימנעות פוחתות, המורה שהופכת ממרצה למנחה של למידה נהיית פנויה להתבוננות אמיתית בתלמידים בשיעור ויכולה לתת לכל אחד את המענה לו הוא צריך.

הלמידה היא ההקשר המרכזי שבתוכו מתרחשת רוב האינטראקציה בכיתה. זהו המרחב שבו תלמידים מבליים את מרבית זמנם בבית הספר, ולכן גם המקום שבו עולות רוב ההתנהגויות המתגרות. כשתלמידים לא מצליחים להתחבר ללמידה, לא מוצאים בה עניין או חווים כישלון חוזר, הם מגיבים בהימנעות, באדישות או בפריצת גבולות. התנהגויות אלה אינן מתרחשות בוואקום - הן תגובה ישירה לחוויית הלמידה. לכן, עיצוב הלמידה באופן שמזמין השתתפות ומאפשר הצלחה הוא אחד הכלים החזקים ביותר לניווט כיתה מיטבי.

בהקשר של ניווט כיתה, **המעבר מהוראה ללמידה** - הפיכת הלמידה לתהליך דינמי, שבו התלמידים בונים ידע חדש תוך חיבור לידע קודם ולעולמם האישי - **מאפשר לתלמידים להיות שותפים פעילים, מה שמגביר את המוטיבציה ללמידה**. גם תלמידים שהתרגלו לכישלון מגלים שיש להם מה לתרום, וההתנגדות הראשונית למעורבות פעילה הופכת עם הזמן להשתתפות משמעותית. לאורך זמן, זה מפחית משמעותית את הצורך בהתנהגויות של הימנעות או משיכת תשומת לב שלילית.

עבור המורה, המעבר מהרצאה להנחיית למידה פותח אפשרויות חדשות ומקל בטווח הארוך. כשהיא לא עסוקה בהעברת תוכן, היא יכולה להתבונן בתלמידים - לזהות מי מתקשה, מי משועמם ומי זקוק לאתגר נוסף. ההתבוננות הזו מאפשרת לה להבין לעומק את הצרכים השונים ולהעניק תמיכה ממוקדת. כשהתלמידים מעורבים ופעילים, מתפתחים ומצליחים - נוצרת תחושת סיפוק מקצועי עמוקה גם אצל המורה.

על אף שחשיבותו ברורה, המעבר מהוראה ללמידה אינו פשוט ודורש מאמץ והכנה לקראת השיעור ושחרור שליטה במהלכו. המעבר הזה נעשה ביעילות רבה יותר בשותפות עם מורים נוספים. פיתוח מהלכי למידה, יצירת חומרים מותאמים וחשיבה על דרכי הערכה מגוונות - כל אלה נעשים קלים יותר עם הזמן וכשעובדים ביחד.

לקריאה נוספת

גטרמן, ק. (2008). כל הכיתה, כל הזמן. הד החינוך, 82, 38-44.

הרפז, י. (2008). לבנות את החינוך מלמטה. הד החינוך, 04, 64-69.

הרפז, י. (2011). לקרוא את בית הספר מבעד למשקפי המוטיבציה - ראיון עם פרופ' אבי עשור. הד החינוך, 07, 50-56.

ניווט כיתה < מהוראה ללמידה >

שאלות להתבוננות

מצורפות שאלות להתבוננות משותפת עם מורה על הרכיב 'מהוראה ללמידה'. השאלות הן בסיס לשיחה ולתהליך והשאיפה היא שהן יובילו להעמקה, לזיהוי של חוזקות ושל אזורי צמיחה ולפעולה בנושא.

- איך את רואה את הקשר בין אופי הלמידה בשיעורים שלך לבין ההתנהגות והשתתפות של התלמידים?
- כשאת מתכננת שיעור, מה השיקולים המרכזיים שמנחים אותך? איך את מחליטה מתי להשתמש באיזו פרקטיקה?
- עד כמה תכנן השיעור שונה בין הכיתות השונות שאת מלמדת? באילו מאפיינים של השיעור ושל הכיתה את מתמקדת?
- עד כמה את גמישה עם מהלך השיעור במקרה שאת מזהה שתלמידים מתנתקים?
- אחרי שיעור שלא הלך כמתוכנן, איך את מנתחת מה קרה? במה את מתמקדת?
- עד כמה את משתפת עמיתים כשאת מתמודדת עם אתגרי ניווט כיתה שקשורים בלמידה?

דף התבוננות למורה

קלפי שאלות להדפסה

למלווה:

מומלץ לבקש דוגמאות קונקרטיות ללמידה משמעותית, לברר מה הופך אותה לכזאת, לחפש הזדמנויות להגברת מעורבות של התלמידות.ים ולהתבונן בתפיסה של הקשר בין הלמידה לבין ניווט כיתה.

מצורף 'המגדלור להוראה ברוח חותם', בו נעשה שימוש בהכשרת 'חותם-נעמי' – הסבת האקדמאים להוראה של הארגון. המגדלור, הוא מודל רב-ממדי המציע שישה זרקורים פדגוגיים מרכזיים: עניין ורלוונטיות, אחריות ובחירה, דיפרנציאליות וגיוון, שיתופיות, רפלקטיביות והערכה לשם למידה, והבניית ידע. זרקורים אלו נועדו להאיר את הדרך לאנשי חינוך השואפים לקדם סביבות למידה מיטביות ולצמצם את הפער בין ההוראה ללמידה.

כדי ליישם את המגדלור בשיעורים, אין חובה לשלב את כל הזרקורים; ניתן לבחור ולשלב חלק מהם, תוך גמישות והתאמה לשיקול הדעת הפדגוגי.

ניווט כיתה < מהוראה ללמידה >

פרקטיקות רלוונטיות

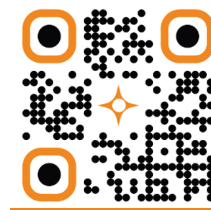
למידה רלוונטית ואוטנטית

שילוב תחומי עניין, תחביבים ועולמם האישי של התלמידים בתכני הלמידה. חיבור לעולם האישי הופך את הלמידה למשמעותית, מעורר עניין ומפחית התנגדות וניתוק מהחומר.

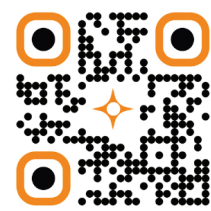
פרסונליזציה

התאמת התכנים, הקצב ודרכי הלמידה לצרכים האישיים של התלמידים. כשהלמידה מותאמת לתלמיד, נוצרת תחושה שרואים אותו כאדם שלם, מה שמגביר מוטיבציה ומפחית הימנעות.

פלייליסט

רצף משימות שהתלמידים מבצעים בקצב אישי עם אפשרות בחירה מגוונת. העברת האחריות לתלמידים הופכת אותם לשותפים פעילים, מגבירה מוטיבציה ומפתחת יכולות ניהול עצמי.

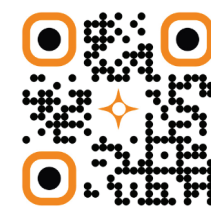
מהלכי שיח

שש טכניקות (הדהוד, חזרה, בקשת נימוק, הזמנה להוסיף, המתנה, שיח בזוג) שאפשר להשתמש בהן במהלך השיעור להנחיית ועידוד דיון.

Think, Pair, Share

שלושה שלבים: חשיבה אישית על שאלה, שיתוף בזוגות, ודיון במליאה. מבנה זה מאפשר לכל תלמיד לגבש דעה, מגביר השתתפות פעילה ומאפשר בניית ידע משותפת.

רגשות כמנוף ללמידה

שימוש בגירוי רגשי לפתיחת שיעור, עיבוד רגשי של חומר או הפיכת רגשות לנושא הלמידה. חיבור רגשי מעמיק הבנה, הופך את הלמידה לרלוונטית אישית ומפחית ניתוק.

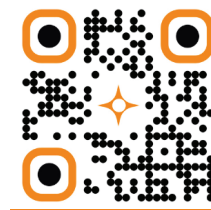
רפלקציה אישית וכיתתית

דף וכרטיסים להתבוננות על הלמידה: מה למדתי, מה היה קשה, מה עזר. מפתחת מודעות עצמית לתהליכי למידה, אחריות אישית ויכולת לזהות מה מקדם הצלחה.

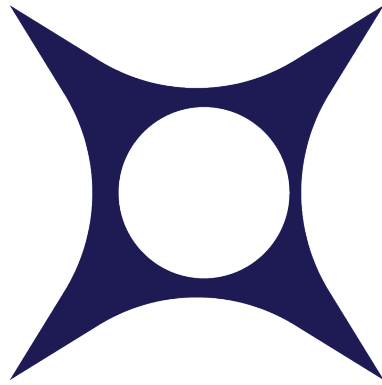
כולם כותבים

כל התלמידים כותבים תשובה במחברת או על לוח לפני הדיון. מאפשר זמן לארגון מחשבות, מפעיל את כולם בו-זמנית ומעודד השתתפות של כולם.

Jigsaw

תלמידים הופכים למומחים בנושא אחד ומלמדים את חבריהם בקבוצות משתנות. כל תלמיד נושא באחריות ללמד אחרים, מה שמחזק מוטיבציה פנימית ותחושת משמעות בלמידה.

הקבוצה

ניווט כיתה <

הקבוצה

ניווט כיתה הוא קודם כל אתגר קבוצתי. היכרות עמוקה עם הדינמיקות הקבוצתיות, התפקידים החברתיים בכיתה והנרטיב הקבוצתי - מאפשרת למורה, גם עם משאבים מוגבלים, להוביל תהליכים חברתיים וליצור סביבה שבה כל תלמיד יכול להשתתף וללמוד.

הכיתה היא קודם כל אוסף של פרטים - תלמידים עם צרכים, רצונות ואתגרים ייחודיים. התבוננות על הקבוצה כמכלול, במקביל להחזקת הצרכים האישיים, מאפשרת הקצאת משאבים חכמה ויעילה יותר ברמה הכיתתית. בזמנית, הכיתה היא קבוצה חברתית מורכבת שפועלת ברציפות מעבר לנוכחות של מורה ספציפית. התלמידים נשארים יחד רוב היום בעוד המורות מתחלפות, מה שיוצר דינמיקות אוטונומיות שמשפיעות על כל אינטראקציה בכיתה. אף על פי כן, למורה ש"עוברת" בכיתה, יש יכולת משמעותית להשפיע על הדינמיקות הקיימות.

כשתלמידים עובדים יחד באופן אפקטיבי, נוצר שלם שגדול מסך חלקיו. בתהליך הזה הם גם רוכשים מיומנויות חשובות, כמו הקשבה, פשרה וקבלת החלטות משותפת, שישרתו אותם בחייהם הבוגרים. לשם כך יש ליצור מרחב בטוח חברתי. זה דורש הגדרת ציפיות ברורות מהקבוצה להתנהגות והתנהלות החדית, כך שכל חברי הקבוצה מבינים את האחריות ההדדית שלהם זה לזה. כך נוצר מרחב בטוח ומאפשר, שמעודד השתתפות פעילה ומפחית התנהגויות של הימנעות.

בנוסף, כדי להבין את הקבוצה לעומק, חשוב לזהות את הנרטיב הקבוצתי - הסיפור שהכיתה מספרת על עצמה. סיפורים אלה הופכים, פעמים רבות, לנבואות שמגשימות את עצמן ומשפיעות על ההתנהגות של כל פרט וגם של הקבוצה כולה. זיהוי הנרטיב הוא הצעד הראשון לעבודה איתו - אפשר לשקף אותו לכיתה, לאתגר אותו, או אפילו לנסות לבנות במקומו נרטיב חדש דרך הדגשת הצלחות וחוזקות קבוצתיות.

אחד מתפקידיה המרכזיים של המורה בכיתה הוא לשקף ולתווך את הנרטיב הכיתתי ואת הדינמיקה החברתית של הכיתה חזרה אליהם - לעזור לתלמידים ליצור קשרים חיוביים ביניהם, להתמודד עם מצבים של הדרה וללמד מיומנויות חברתיות שיאפשרו לכל תלמיד לקחת חלק פעיל. זה כולל יצירת הזדמנויות מכוונות לאינטראקציה ולעבודה בקבוצות מגוונות. כשתלמידים חווים שייכות אמיתית לקבוצה ומרגישים שקולם נשמע ומוערך, הם נוטים פחות לחפש תשומת לב דרך התנהגויות מפריעות ומוכנים יותר לשתף פעולה עם תהליכי הלמידה הקבוצתיים.

לקריאה נוספת

בוז-שוורץ, מ. (2013). למידה בקבוצות בכיתה. מכון אבני ראשה.

דור-חיים, פ. (10 באפריל 2011). קבוצה ודינמיקה קבוצתית בראי הפסיכולוגיה החינוכית. פסיכולוגיה עברית.

קדוש, ח. (2010). הקבוצה כסיפור - הקסם האנליטי של הנרטיב. מקבץ-כתב העת הישראלי להנחיה וטיפול קבוצתי, 15/1.

Allen, KA., Gallo Cordoba, B., Ryan, T. et al. (2003). Examining Predictors of School Belonging Using a Socio-Ecological Perspective. *J Child Fam Stud* 32, 2804-2819. <https://doi.org/10.1007/s10826-022-02305-1>

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. (2007). The State of Cooperative Learning in Postsecondary and Professional Settings. *Educational Psychology Review*, 19, 15-29.

ניוט כיתה < הקבוצה >

שאלות להתבוננות

מצורפות שאלות להתבוננות משותפת עם מורה על הרכיב 'הקבוצה'. השאלות הן בסיס לשיחה ולתהליך והשאיפה היא שהן יובילו להעמקה, לזיהוי של חוזקות ושל אזורי צמיחה ולפעולה בנושא.

- איך את רואה את תפקידך ביחס לדינמיקה החברתית בכיתה?
- אם היית צריכה לתאר את הכיתה במילה / דימוי / סיפור קצר, מה היית אומרת?
- אילו תפקידים חברתיים את מזהה שתלמידים שונים ממלאים בכיתה?
- מי התלמידים שנמצאים במרכז החברתי ומי בשוליים? איך זה בא לידי ביטוי? איך את נותנת לזה מענה?
- אילו תתי-קבוצות את מזהה בתוך הכיתה? מה מאפיין אותן? מה מערכות היחסים ביניהן?
- באילו דרכים את פועלת לחיזוק זהות קבוצתית, גיבוש הכיתה וטיפוח ערכי החברות בכיתה (בתהליכי הלמידה ובתהליכים חינוכיים אחרים)?

דף התבוננות למורה

קלפי שאלות להדפסה

למלווה:

מומלץ לבקש מהמורה לצייר מפה חברתית של הכיתה, לתאר אירועים קבוצתיים משמעותיים, לשים לב לשפה שבה נעשה שימוש לתיאור הכיתה כקבוצה ולהתבונן בתפיסה של תפקידה ביחס לדינמיקה החברתית.

ניווט כיתה < הקבוצה >

פרקטיקות רלוונטיות

מודל הנבחרת

"מודל הנבחרת" פותח על ידי יעקב הכט ו"ערי חינוך". בדומה לנבחרת ספורט, במודל הנבחרת כל אחד בכיתה מקבל תפקיד המתאים לכישוריו, מנצל את חוזקותיו ומחויב להצלחת הקבוצה.

מי בכיתה שלי?

טבלאות למיפוי מתמשך של התלמידים - ברמה הרגשית, הלימודית, החברתית והמשפחתית, באמצעותן ניתן לזהות את הצרכים המגוונים והמצטברים של הכיתה ולתת להם מענה מחושב.

פרצוף כיתה

"פרצוף הכיתה" הוא כלי שפותח על ידי הרב דב זינגר, שנועד לסייע למורות להבין את הדינמיקה שיש להן עם הכיתה ואת הדרך בה הן משקיעות את האנרגיה שלהן.

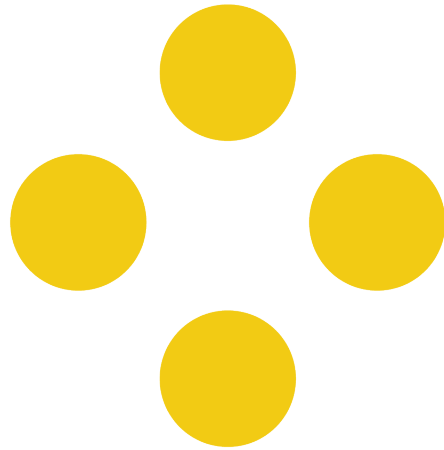
למידה קבוצתית במקסימום

ערכה עם חלוקת תפקידים ברורה, כרטיסי שיח וכלי תכנון לעבודה קבוצתית. כשכל תלמיד מבין את תפקידו ותרומתו, נוצרת אחריות הדדית וכל אחד מרגיש משמעותי בקבוצה.

משחק עם תפקידים בקבוצה

שתי דרכים פשוטות לשילוב עבודה על תפקידים ועל דינמיקה קבוצתית במהלך השיעור, במסגרתן התלמידים מתבוננים על התפקידים השגרתיים שלהם ומתנסים בתפקידים נוספים.

שגרות וסדירות

ניוט כיתה <

שגרות וסדירויות

בניית מסגרת ברורה עם מטרות מפורשות, מבנה שניתן לצפות אותו ושגרות מובנות - יוצרת תחושת ביטחון ויציבות המאפשרת לתלמידים להתמקד בלמידה ולקחת סיכונים במרחב בטוח.

מסגרת ברורה משמשת כעוגן יציבות, במיוחד עבור תלמידים שחווים חוסר וודאות באזורים אחרים בחייהם. כשתלמידים יודעים לצפות איך נראה שיעור אצל המורה - מהמרחב הפיזי של הכיתה ועד למבנה השיעור עצמו - הם יכולים להתכונן נפשית ולהתפנות ללמידה. כיתה מסודרת ונקייה, מהלך שיעור מוגדר וארגון ברור של חומרי הלמידה - כל אלה יוצרים סביבה מוכרת שמפחיתה חרדה ומאפשרת התמקדות. שגרות קבועות ומבנה שיעור מדובר ומפורש מפנים מקום מנטלי ללמידה ויוצרים אווירה של שקט וביטחון פנימי.

הבהירות והעקביות במבנה הלמידה/השיעור מסייעות במיוחד בוויסות עוררות רגשית. כשהמוח יודע למה לצפות, הוא מפסיק להיות בכוננות מתמדת ויכול להירגע ולהתמקד. הצגה מפורשת של מבנה השיעור, המטרות שלו והציפיות מהתלמידים בתחילת כל מפגש מאפשרת להם להתארגן רגשית וקוגניטיבית. הבנייה הדרגתית וחזרתית של מיומנויות ומשימות חדשות יוצרת תחושה של ביטחון ומסוגלות, שמאפשרת רכישה שלהן בצורה אפקטיבית. כשהמרחב בטוח עבור התלמידים, הם פנויים ללמידה וללקיחת סיכונים בתהליך ההתפתחות והלמידה.

מעבר לתכנון השיעור והמרחב הפיזי, המסגרת נבנית גם דרך שגרות יום-יומיות המסייעות לתלמידים לנווט ברגעי מתח וחוסר ודאות. מעברים - מהבית לבית הספר, מהפסקה לשיעור, בין שיעורים ואפילו בין משימות בתוך השיעור - דורשים משאבים רגשיים וקוגניטיביים מהתלמידים. **הכרה בכך שמעברים הם רגעים עמוסים, יצירת שגרות מעבר קצרות, מתן זמן להתארגנות והכנה מראש לשינויים במבנה השיעור** - כל אלה מפחיתים באופן משמעותי את העוררות הרגשית, מייצרים פניות ומאפשרים מעבר חלק יותר ללמידה. סדירויות אלה הופכות את הכיתה למרחב שבו התלמידים יודעים בדיוק איך להתנהל, מה מצופה מהם ואיך להצליח.

לקריאה נוספת

מנדלבום, י. (2018). שבר ותיקון: שגרה וסדר ככלי בסיסי בעבודה עם ילדים ונוער במצבי סיכון. אתגרי חינוך - כתב העת של רשת בתי הספר האתגריים ברנקו וייס, (3), 36-38.

Lemov, D. (2010). Teach like a champion: 49 techniques that put students on the path to college. Jossey-Bass.

Siegel, D. J. (2010). The Mindful Therapist: A Clinician's Guide to Mindsight and Neural Integration (Norton Series on Interpersonal Neurobiology). WW Norton & Company.

ניווט כיתה < שגרות וסדירויות >

שאלות להתבוננות

מצורפות שאלות להתבוננות משותפת עם מורה על הרכיב 'שגרות וסדירויות'. השאלות הן בסיס לשיחה ולתהליך והשאיפה היא שהן יובילו להעמקה, לזיהוי של חוזקות ושל אזורי צמיחה ולפעולה בנושא.

- איך את רואה את הקשר בין מבנה ושגרות ברורות לבין יכולת התלמידים להתמקד בלמידה?
- אילו שגרות, טקסים קבועים וסדירויות קיימים בשיעורים שלך? איך התלמידים מגיבים אליהם?
- איזה סטינג קיים בכיתה בשיעורים שלך? (צורת ישיבה, אווירה, סדר וניקיון, תאורה, נגישות טכנולוגית, צפיפות, סאונד וכו')
- באיזה אופן את מתכננת ומנהלת מעברים - בין חלקי השיעור, בתחילת שיעור אחרי הפסקה?
- עד כמה את מרגישה שתכנון השיעורים שלך מותאם לצרכי הכיתה, הזמן והמקום? (לוח השנה, מערכת שעות, כמות התלמידים, רמת ערנות וכו')
- עד כמה לדעתך יש לתלמידים יכולת לצפות את המהלך בשיעורים שלך ולהתכונן לקראתו?

דף התבוננות למורה

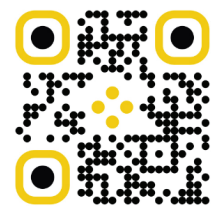
קלפי שאלות להדפסה

למלווה:

מומלץ לבקש מהמורה לתאר שיעור טיפוסי מרגע הכניסה ועד היציאה, לשים לב במיוחד לרגעי מעבר, לברר איך התלמידים מגיבים כשהשגרה משתבשת ולהתבונן בתפיסה של המורה את הקשר בין מבנה ברור ושגרות של שיעור לפניו רגשית ללמידה.

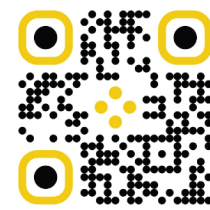

פרקטיקות רלוונטיות

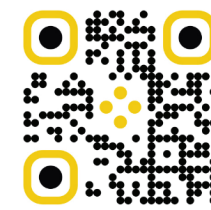
סידור מרחב הלמידה

סידור מושכל של השולחנות וארגון המרחב הכיתתי. מרחב מסודר וקבוע יוצר סביבה מוכרת ומאפשר לתלמידים להתמקד בלמידה. שיתוף שלהם בתחזוקת הכיתה מפתח תחושת אחריות ושייכות למרחב.

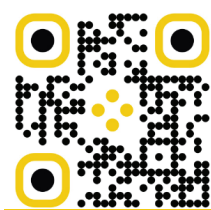
שאלת מטרה

שאלה או שתיים שהתלמידות יים מקבלות יים בתחילת השיעור, שמכוונות וממקדות אותן.ם במטרת השיעור.

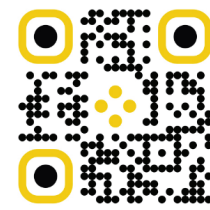
עקרונות לתכנון מעברים

הכנה מראש של המעברים בין חלקי השיעור עם הנחיות ברורות וזמן מוגדר. מעברים מתוכננים מפחיתים חרדה ובלבול, מאפשרים לתלמידים להתארגן רגשית ושומרים על המסגרת היציבה של השיעור.

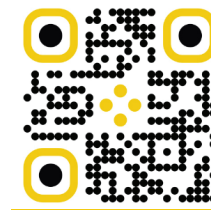
Do now

משימה קצרה כתובה על הלוח שהתלמידים מבצעים מיד בכניסה לכיתה. שגרת פתיחה קבועה זו יוצרת מעבר חלק לשיעור, מבהירה שהזמן מיועד ללמידה ומייצרת ביטחון.

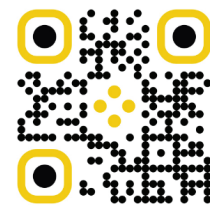
פניות רגשית ללמידה

זיהוי ותמיכה במצב הרגשי של התלמידים לפני ובמהלך השיעור. כלים לוויסות רגשי, נרמול תחושות ויצירת מרחב בטוח רגשית מאפשרים לתלמידים להיות פנויים ללמידה.

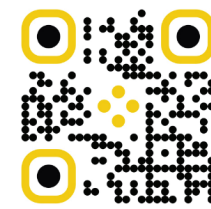
לוח = מחברת

שימוש מושכל בלוח ככלי ארגון - הצגת מבנה השיעור, משימות, זמנים וציפיות באופן ויזואלי. לוח מאורגן מאפשר לתלמידים להתמצא בשיעור ולדעת מה צפוי להם.

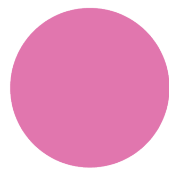
כרטיס יציאה

2-3 שאלות קצרות בסוף השיעור לרפלקציה או הערכת הבנה. שגרת סיום קבועה זו יוצרת סגירת מעגל, מאפשרת למורה להעריך למידה וליצור מבנה צפוי לסיום.

הוצאה למשימה

מתן הנחיות כתובות וברורות למשימה: מה לעשות, כמה זמן, מה התוצר ועם מי עובדים, יוצר מסגרת ברורה שמאפשרת עבודה עצמאית ומפחיתה בלבול וחרדה.

גבולות

גבולות

גבולות וכללים ברורים הם הבסיס למרחב בטוח. לצידם, התמודדות מבוססת קשר ואמפתיה עם בדיקת גבולות, שהיא חלק טבעי מתהליך ההתפתחות, מאפשרת להפוך רגעי מתח מורכבים לחוויות למידה וחיזוק יחסים.

גבולות בכיתה הם תשתית הכרחית לסביבת למידה בטוחה. כמו מעקה בטיחות, הם מספקים ביטחון שמשחרר את התלמידים להתמקד בלמידה. ללא גבולות ברורים, אנרגיה רבה מתבזזת על ניסיון להבין כללים סמויים ועל חרדה מהבלתי צפוי. דווקא הבהירות והעקביות מאפשרות חופש אמיתי - ללמוד ולטעות במרחב מוגדר ובטוח.

יצירת גבולות מיטבית מתחילה בהתבוננות פנימה והגדרה של כל מורה מה חשוב לה שיתקיים בכיתה, מהם הגבולות שלה ואיזו מסגרת של כללים תאפשר את זה. מתוך זה ניתן להגדיר מהי פריצת גבולות שדורשת תגובה, איך ומתי להגיב. **כללים נראים, עקביים וברורים מפחיתים עומס קוגניטיבי ומאפשרים לתלמידים להתמקד בלמידה.** כך ניתן למנוע פריצת גבולות "בטעות" או בהיסח הדעת ולייצר סביבה שבה התלמידים מבינים בדיוק מה מצופה מהם.

כאשר עובדים במקביל על ארבעת הרכיבים האחרים - קשר ואמון, הקבוצה, שגרות וסדיריות ומעבר מהוראה ללמידה - כמות בדיקות הגבולות פוחתת משמעותית. יחד עם זאת, **בדיקת הגבולות לא תיפסק לחלוטין - זהו חלק טבעי והכרחי בתהליך ההתפתחות של התלמידים** וכזאת היא תתרחש שוב ושוב. במקום לפרש אותה כמרד או ככוונה לפגוע, חשוב להבין שזו הדרך שבה ילדים ובני נוער לומדים על המרחב שלהם ועל מקומם בו. גבולות ברורים ועקביים מספקים ביטחון דווקא כשהם נבדקים - הם מאפשרים לתלמידים להבין שהמסגרת יציבה מספיק כדי להכיל אותם גם ברגעי המבחן.

כאשר פריצת גבולות מתרחשת, היא מהווה הזדמנות להבנה עמוקה יותר של הצרכים שמאחוריה. התמודדות אמפתית ואפקטיבית דורשת הצבת גבולות ברורה וישירה, שלא מבלבלת בין אמפתיה לבין הנמכת ציפיות. כאשר קיים קשר של אמון והיכרות עמוקה עם התלמיד, המורה יכולה להבין מה עובר עליו ומה ההתנהגות מסמלת, ולדעת איך לפנות אליו בדרך שמתאימה לצרכיו. כך, יוכלו יחד להבין את ההשפעות של ההתנהגות ולבנות כלים חלופיים להתמודדות בעתיד - להפוך רגע של משבר לרגע של צמיחה וחיזוק הקשר.

לקריאה נוספת

און, ל. (11 בדצמבר 2007). "אלימות - לא בבית ספרנו?!" ניכור, סמכות ונוכחות בחיי הילד בבית הספר. פסיכולוגיה עברית.

עומר, ח. (2008). הסמכות החדשה: במשפחה בבית הספר ובקהילה. הוצאת מודן.

ראזר, מ. ופרידמן, ו. (2020). סמכות ורכות: מערכות יחסים משקמות כאבני דרך ביצירת חינוך מכליל (מהדורה ראשונה). מכון מופ"ת.

Churches, R., Dommett, E., & Devonshire, I. (2017). Neuroscience for teachers: Applying research evidence from brain science. Crown HousePublishing Ltd.

שאלות להתבוננות

מצורפות שאלות להתבוננות משותפת עם מורה על הרכיב 'גבולות'. השאלות הן בסיס לשיחה ולתהליך והשאיפה היא שהן יובילו להעמקה, ליהוי של חוזקות ושל אזורי צמיחה ולפעולה בנושא.

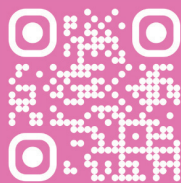
- אילו כללים וגבולות מרכזיים יש לך בכיתה? איך הם מנוסחים ומוצגים? האם הם ברורים לכל התלמידים? למה לדעתך זה המצב?
- איך את רואה את התפקיד של גבולות בכיתה - למה הם נועדו מבחינתך?
- תארי מקרה אחרון של פריצת גבול - איך הגבת? מה היו התוצאות?
- אילו התנהגויות מפעילות אותך רגשית במיוחד? מה לדעתך הסיבה לכך?
- איך את שומרת על עקביות בהצבת גבולות? מתי את מתקשה בכך?
- אילו כלים עומדים לרשותך בהתמודדות עם פריצת גבולות? אילו כלים היית רוצה להוסיף לעצמך?

למלוח:

מומלץ לבקש תיאורים של מקרים ספציפיים – גם כאלה שהסתיימו טוב וגם כאלה שהיו מאתגרים, לנסות להתבונן במקרים של פריצת גבולות כחלק מהתהליך ההתפתחותי וכזדמנות חינוכית ולהתבונן בתפקיד המורה ביצירת גבולות וכלים להתמודדות בצורה מיטבית ומיטיבה.

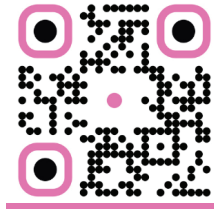
דף התבוננות למורה

קלפי שאלות להדפסה

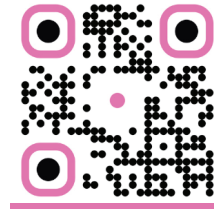

פרקטיקות רלוונטיות

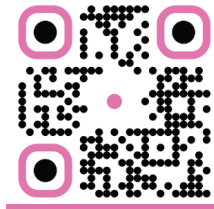
3 הסלים לניהול גבולות

שיטת 3 הסלים של רוס גרין מאפשרת לנו לנהל את הגבולות בכיתה באופן פשוט, שיטתי וגמיש, תוך שמירה על אחריות, שיקול דעת ואמון עם התלמידות והתלמידים.

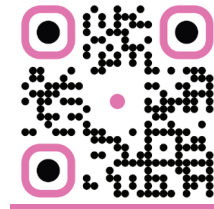
כלי לפענוח התנהגות

כלי לניתוח התנהגות מאתגרת דרך הבנת הצורך או הקושי שמאחוריה. מאפשר להגיב מתוך הבנה ואמפתיה במקום תגובה אוטומטית ולבנות תגובה חינוכית מותאמת.

עקרונות ליצירת כללים

יצירת כללים באופן יעיל היא שלב חשוב, המגביר את הסיכוי להיענות ולשיתוף פעולה של התלמידות והתלמידים.

קלפי סימניה

קלפים לסימון התנהגות שדורשת התייחסות ללא הפיכת הכיתה לקהל. מאפשרים למורה לתקשר עם התלמיד או התלמידה באופן דיסקרטי ולזמן שיחה אישית אחרי השיעור.

ניווט כיתה

בראייה מערכתית

ניווט כיתה בראייה מערכתית

ניווט כיתה הוא אחד האתגרים המורכבים ביותר במערכת החינוך, בין היתר, משום שהוא נקודת המפגש בין הפדגוגיה, הארגון, האישי-רגשי והקבוצתי-חברתי. למרות שלעיתים נוטים להתייחס לבעיות ניווט כיתה כאל אוסף של אתגרים פרטניים מול תלמידים בודדים, במהותו זהו סיפור קבוצתי - מערכת מורכבת של יחסים, תהליכים ודינמיקות שמשפיעים זה על זה.

ניווט כיתה מיטבי דורש ראייה מערכתית רחבה. למשל, איך המבנה הארגוני תומך במורים? איך התרבות הבית ספרית משפיעה על האקלים בכיתות? איך מתאמים בין כל הגורמים שפוגשים את התלמידים? לכן להנהלת בית הספר תפקיד קריטי ביצירת התנאים שיאפשרו למורות להצליח - החל מהקצאת משאבי זמן ומרחב, דרך פיתוח מקצועי ממוקד, ועד יצירת תרבות ארגונית של תמיכה הדדית ולמידה משותפת.

היבט קריטי בהבנה המערכתית הוא זיהוי של תהליכים מקבילים רלוונטיים. למשל, אם המורות חוות גבולות ברורים, תמיכה עקבית וקשר של אמון עם ההנהלה, יש סיכוי גבוה יותר שהן יצליחו ליצור את אותם תנאים עבור התלמידים. לעומת זאת, חוסר בהירות, חוסר עקביות או היעדר תמיכה ברמה הארגונית יקשו על המורות ליצור סביבה בטוחה ומוחזקת בכיתה. הבנת התהליכים המקבילים מאפשרת התערבות אפקטיבית יותר - לעיתים השינוי הנדרש הוא ברמת ההנהלה והצוות, ולא רק בכיתה עצמה.

חשוב להבין שניווט כיתה אינו רק עניינו של המחנכת או המורה הבודדת, אלא תוצר של המערכת כולה. בהתאם, מומלץ לראיין נציגות מהצוות - הנהלה, יועצות, רכזות, מורות ומחנכות - כדי להבין את התמונה הכוללת ואת נקודות החיבור בין כל הגורמים. כשהמערכת כולה מחזיקה יחד את הכיתות נוצרת רשת תמיכה שמאפשרת התמודדות מיטיבה ואפקטיבית.

שאלות להתבוננות

- מה נעשה בבית הספר בנושא ניווט כיתה בשנים האחרונות? היכן הנושא עולה ומקבל מקום ואיך - בפיתוח מקצועי? בישיבות צוות? במליאה? בישיבות הנהלה?
- מי מלווה את המורות בסוגיות ניווט כיתה? מה קורה בישיבות הצוות בנושא? איזו הכשרה וכלים מקבלים רכזי השכבות?
- עד כמה נוכחת ההבנה בצוות שניווט כיתה הוא סוגיה פדגוגית-חינוכית ולא רק משמעתית? איך זה בא לידי ביטוי בשיח ובפרקטיקה?
- עד כמה קיימת תפיסה של צוות כיתתי שעובד יחד סביב כיתה מסוימת? מה היחסים בין מחנכות לצוות המורות המקצועי? מי מנהלת את הצוות?

קלפי שאלות להדפסה

- האם בין צוות המחנכות בשכבה יש קשר ואמון המאפשרים עיסוק כנה ואישי בהתמודדות עם אתגרי ניווט הכיתה?
- האם מוקצים זמן ומשאבים לבניית יחסים בין המחנכת לבין המורות המקצועיות המלמדות בכיתה?
- האם יש שיתוף מידע שיטתי בין כל הצוות שעובד עם אותן הכיתות ואותם התלמידים? מה קורה בהקשר הזה בישיבות פדגוגיות?
- עד כמה קיימת תרבות של "אי-נטישה" ומחויבות לא לוותר על אף תלמיד?

קשר ואמון

- האם המורות יודעות לנסח את האתגרים שהמעבר מהוראה ללמידה מעמיד בניווט הכיתה? היכן נידונים המענים לאתגרים?
- האם ומה במערכת השעות ובמבנה הפיזי מייצר גמישות פדגוגית המאפשרת יצירת מענים לאתגרי ניווט הכיתה במעבר מהוראה ללמידה?
- אילו תהליכים של שיתוף ידע, שיטות ופרקטיקות של ניווט כיתה במעבר מהוראה ללמידה מתקיימים בצוות?

מהוראה ללמידה

- באיזו מידה הכיתה כקבוצה נמצאת על סדר היום הבית ספרי (הכשרות, הדרכות, שיח)?
- אילו מנגנונים בית-ספריים קיימים העוסקים בלמידה ובשיתוף ידע על הדינמיקה הכיתתית? מי מצוות בית הספר לוקח בהם חלק?
- האם קיים ליווי אישי וצוותי מתמשך העוסק בתופעות קבוצתיות כמו חוסר שיתוף פעולה קולקטיבי, הדרה או בריונות (מעבר להתייחסות אליהן כאל תופעות "משמעותיות" או כבעיה פרטנית של תלמידים)?

הקבוצה

- כיצד לוח השנה הבית-ספרי תומך ביציבות וביכולת לתכנן ולצפות את התהליך הכיתתי?
- מהי התרבות הבית-ספרית סביב ניקיון, סדר וארגון המרחב (הכיתתי והמשותף)?
- האם יש מדיניות ברורה שכל הצוות מכיר ועל פיה פועלים בהתמודדות עם סוגיות של ניווט כיתה? האם קיימת מדיניות שכבתית?

שגרות וסדירויות

- האם וכיצד הכללים והגבולות הבית-ספריים מאפשרים יצירת מענים אפקטיביים בניהול כיתה?
- איזו הדרכה ניתנת למורות סביב יצירת והצבת גבולות והתמודדות עם פריצה שלהם בתהליכי ניווט כיתה?
- איך מתמודדים עם מתחים בין גישות שונות של מורות לניווט כיתה באותה שכבה? ובאותה הכיתה?

גבולות

נספחים

דף למלווה

הדף שמצורף נבנה ככלי עבודה מתמשך עם מורה לאורך זמן. הדף הוא גמיש ופתוח - אפשר להשתמש בו כנקודת פתיחה לשיחה, ככלי לתייעוד ולליווי של תהליך או כמסגרת להתבוננות עצמית, כך שעבור כל מלווה ועבור כל מורה אופן השימוש יוכל להיראות אחרת.

המעגל המרכזי הוא מעין "מעגל הצלחה", המזמין את המורה לסמן את החוזקות שלה בכל אחד מחמשת הרכיבים - לא כהערכה חד-פעמית, אלא כתמונת מצב דינמית שמשתנה ומתפתחת. המטרה היא לאפשר למורה לראות ויזואלית היכן החוזקות שלה נמצאות והיכן מזהה מקום לצמיחה. הסימון על המעגל הוא אישי וסובייקטיבי ומתוך ההתבוננות הזו על החוזקות והאזורים לפיתוח, המורה בוחרת מיקוד להתנסות.

התהליך המוצע בדף הוא ספירלי - התבוננות עצמית, בחירת רכיב למיקוד ולעבודה, בחירת פרקטיקה קונקרטית להתנסות, רפלקציה, התבוננות עצמית מחודשת וכך הלאה. המטרה של כל סיבוב כזה היא להעמיק את ההיכרות של המורה עם עצמה ועם הכיתות שלה, ולאפשר התפתחות הדרגתית ומותאמת.

הדף הוא אישי והשאיפה היא שניתן יהיה לחזור אליו גם אחרי חודש, מחצית או שנה, ולראות איך הסימונים והתשובות לשאלות השתנו. זו לא רק דרך לתעד התקדמות, אלא גם כלי לחגיגת הצלחות ולהנכחה של ההתפתחות כתהליך ספירלי ומתמשך.

חשוב לציין שהמעבר מהתבוננות להתנסות הוא המרכז, משום שניווט כיתה לא נלמד רק דרך חשיבה - הוא נלמד דרך עשייה, ניסוי וטעיה. השאלות על הדף נועדו להכין את המורה להתנסות ולהפוך אותה למשמעותית ומודעת כמה שיותר.

להדפסת הדף למלווה A3

ניווט כיתה

מרכז הידע היישומי | חותם